

Denge

HAYAT, İNSANIN ÖNÜNE sürekli seçenekler koyar. Bu seçenekler içerisinde yanlışları ayıklayıp, aralarından doğruları seçip almamız gerekir. Doğruları seçip aldıktan sonra ise, bu doğruları 'doğru yerde' ve 'doğru ölçüde' kullanma gibi bir imtihan konusu çıkar karşımıza.

Meselâ, cömertlik iyi, israf ise kötü bir fiildir. Aynı şekilde, iktisatlı olmak iyi, cimrilik ise kötü bir fiildir. Gelin görün ki, cömert olayım derken israfa, iktisatlı olayım derken cimriliğe düşme gibi bir imtihanla da yüzyüze gelir insan. İsrafa düşmeden cömertlik, cimriliğe düşmeden iktisat nasıl mümkün olacaktır? İnsan, avucunu hangi durumda açmalı, hangi durumda sıkıca tutmalıdır? İsrâf ve cimrilik uçları arasında, cömertlik ve iktisat istikameti nasıl bulunabilir?

Benzer şekilde, gıybet ile istişare arasında da ince bir zar vardır. Oysa istişare iki Kur'an âyetinin emriyle mü'minlere farz iken, gıybet ise yine Kur'an'ın emriyle 'ölü kardeşinin etini yeme' derecesinde çirkin bir haramdır. Peki, görünüşte birbirine

çok yakın bu iki hal arasındaki o ince zar, nasıl muhafaza edilecektir? İstişare edelim derken gıybete düşmekten de, gıybete düşerim endişesiyle istişarenin hakkını verememekten de nasıl uzak durulabilir? Gıybet günahına düşmeden istişare farzını salimen yerine getirmenin yolu, yordamı, ölçüsü, formülü nedir?

Aynı şekilde, mü'min mütevazı olma, kibirden uzak durma durumundadır. Ancak, tevazu gibi makbul bir hasletin izini sürerken, dik durması gereken yerde boyun eğip, vakur olması gereken yerde zillet de sergileyebilir. Yahut tam aksine, vakarını, izzet-i nefsinin, insanlık onurunu koruma çabası içinde, bu kez tevazuyu yitirip kibre düşme riskiyle de yüzyüze gelebilir. Peki, zillet ve kibir uçurumlarına düşmeden, tevazu ve vakar gibi iki güzel hasleti yerli yerinde kullanması nasıl mümkün olacaktır?

Hayatının her gününde, böylesi nice seçenek ile sınanır insan. Baksak, karşımızda, böyle nice denklem vardır. Hakikat birdir, ama çok veçhelidir; ve veçheler arasında olması gereken kıvamı bulmak çetin bir meseledir. Zira, güzel ahlâkın ve erdemin timsali olmuş vasıflar ve özellikler, kişiye, makama, ortama, durduğumuz yere, yaşa, sosyal sınıfa ve hatta cinsiyete göre değişebilmektedir.

Meselâ, cesaret erkek için ailesinin ve içinde bulunduğu topluluğun hukukunu koruma adına makbul bir haslet olarak gayrete ve hamiyete sebep iken, aile içinde aynı özelliği kuşanma çabası bir kadında huysuzluğa ve geçimsizliğe sebep olabilmektedir. Zayıfların güçlülere karşı izzet-i nefsi makbul bir haslet iken, güçlülerin zayıflara karşı izzet-i nefsinde kibir ve tahakküm çıkabildiği için, onların bu durumda tevazuyu esas tutması gerekmektedir.

Bir yöneticinin makamında ciddiyeti makbul bir özellik iken, evinde aynı ciddiyeti sürdürmesinden kibir ve huysuzluk zuhur etmektedir. Tersine de geçerlidir. Evinde tevazu ve mahviyet üzere olması gereken bir yönetici, makamında tevazu ve mahviyet gösterir ise emrindekilerin görevlerini ciddiye

almamasına, böylece aksayan işler yüzünden herkesin zarar görmesine sebebiyet verebilir.

Benzer şekilde, bir kişi kendi adına hareket ediyorsa fedakârlık ve feragat göstermesi makbul bir haslettir. Başkası adına feragate kalkıştığında ise, tam tersine, ona verilen yetkiye ve ona bırakılan emanete ihanet edebilir. Yine, kişi kendisine yapılan bir haksızlığı affedebilir; ama başkalarını, hele ki bütün bir toplumu ilgilendiren bir haksızlığı onlar adına affetmeye hakkı yoktur. Kendisine yapılanı affeden kişinin bu davranışı övgüye değerdir ama, başkasına yapılan haksızlığı affetmeye kalkışmak bir güzel ahlâk örneği değil, bilakis haksızlık, zulme arka çıkmak ve hatta ihanettir.¹

Peki, tevazu ve vakar, iktisat ve cömertlik, hikmet ve merhamet, hakperestlik ve feragat, affedicilik ve adalet, yumuşak huyluluk ve ciddiyet.. diye uzayıp giden hakikatin bütün renkleri ve tezahürleri arasında, ifrat ve tefrit uçurumlarına düşmeden bir denge ve kıvam noktasını insan nasıl bulabilir?

Bu soruyu kendi hayatının en önemli dönüm noktasında sormuş, daha doğrusu bu sorunun beraberinde hayatında büyük bir dönüşüm yaşamış bir isim, cevabın adresi olarak, ‘ahlâkı Kur’ân olan’ Resûlullah aleyhissalâtu vesselamı gösterir. Bu isim Bediüzzaman Said Nursî’dir ve Eski Said’den Yeni Said’e geçerken bu kadar çok rengi, tonu, tezahürü ve veçhesi arasında hakikatin dengesini bulmanın imtihanını yaşamıştır. Kendisi bu imtihanı ‘müthiş ve manevî bir fırtına’ olarak tarif eder ve bu imtihan hengâmında “akıl ve kalbim *hakaik içerisinde* yuvarlandılar” der.

Dikkat edilirse, onun yaşadığı, hakkı bulamamaktan, hakikatsiz kalmaktan kaynaklanan bir imtihan değildir. Bilakis, ‘hakaik içerisinde,’ hakikatin dengesini henüz gereğince kuramamış olmaktan kaynaklanan bir imtihandır.

Bu bunalımı nasıl aştığını, takip eden cümlelerde, Bediüzzaman şöyle anlatır:

“İşte, o zaman müşahede ettim ki, Sünnet-i Seniyyenin meseleleri, hattâ küçük âdâbları, gemilerde hatt-ı hareketi gösteren kible-nâmeli birer pusula gibi, hadsiz zararlı, zulümatlı yollar içinde birer düğme hükmünde görüyordum. Hem o seyahat-i ruhiyede, çok tazyikat altında, gayet ağır yükler yüklenmiş bir vaziyette kendimi gördüğüm zamanda, Sünnet-i Seniyyenin o vaziyete temas eden meselelerine ittibâ ettikçe, benim bütün ağırlıklarımı alıyor gibi bir hiffet buluyordum. Bir teslimiyetle, tereddütlerden ve vesveselerden, yani, ‘Acaba böyle hareket hak mıdır, maslahat mıdır?’ diye endişelerden kurtuluyordum. Ne vakit elimi çektiysem, bakıyordum, tazyikat çok. Nereye gittikleri anlaşılmayan çok yollar var. Yük ağır, ben de gayet âcizim. Nazarım da kısa, yol da zulümatlı. Ne vakit Sünnete yapışsam yol aydınlaşıyor, selâmetli yol görünüyor, yük hafifleşiyor, tazyikat kalkıyor gibi bir hâlet hissediyordum.” (bkz. Bediüzzaman Said Nursî, *Lemâlar*, “Onbirinci Lemâ/Sünnet-i Seniyye Risalesi”)

Bu sözlerin anlamı açıktır: Hakikatin onca rengi, tonu ve veçhesinin içiçe girmesiyle oluşan kombinasyonlar arasında, insan bunalır. Hangi durumda hangi hakikat hangi renkiyle hangi dozda ve hangi kıvamda tatbik edilmelidir? Önünde belirmiş onlarca tercih ve her tercihle ilgili onlarca soru ve endişe varken hakikatler arasında o, bu, şu derken sürekli yuvarlanıp duran insana ‘hakikatin dengesi’ni Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamın sünnet-i seniyyesi göstermektedir. Hayat bir yolculuksa, Hz. Peygamber aleyhissalâtu vesselamın her bir sünneti doğru yolu gösteren bir pusula niteliğindedir. İnsan, ancak onun kılavuzluğunda önüne çıkan binlerce ihtimal ve bunca seçenek arasında istikameti bulabilir.

Sözün kısası, insan için, hakikati bulmak yeterli değildir. Hakikatin dengesini de bulmak gereklidir. Bu ise, ancak pusulası sünnet-i seniyye, kaptanı Resûlullah olan bir hayat gemisinde mümkün olabilmektedir.

